

Gözəllik nəğməkarı

Sair olmaq təkcə şeir yazmaq deyil, insanın daxili aləmini, yaşadığı hissələri, gördüyü dünyani sözlərin incə harmoniyasında bərpa etməkdir. İstedadlı şair isə adı sözlərə belə nəfəs verə, ən sadə duyğunu yeni bir baxışın işiçində təqdim edə bilən sənətkardır. Onun qələmi həm zamanın ritmini tutur, həm də insan qəlbinin ən gizli guşələrinə işiq salır.

Filosof-estetik, şair, içtimai xadim Aslan Məmməd oğlu Aslanov belə insanların önünde olan şəxsiyyətlərdəndir. Aslan Aslanovun yaradıcılığında Vətənin, xalqın, milli dəyərlərimizin, təbiət gözəlliklərinin, hətta gülün-çiçəyin belə tərənnümü özünməxsus yer tutur. Şairin poeziyası həyatla insan arasında körpü rolunu oynayır - bəzən bir kəlməni bütöv bir duyğuya, bir misrani isə insanın iç səsi olan etirafa çevirir. Onun söz dünyası yalnız emosional təsir gücü ilə deyil, həm də bədii dərinliyi, dilinin təmizliyi və poetik baxışının orijinallığı ilə seçilir.

Aslan Aslanov 1926-ci ildə şairlər vətəni Qazax mahalında - Ağstafada anadan olub. Atası Məmməd kişi, anası Zeynəb xanım el yaradıcılığının, sazin-sözün vurğunu idilər. Evlərində tez-tez aşiq məclisləri olardı. Aslan uşaqlıqdan onlara heyranlıqla qulaq asardı. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən qələmini şeirdə, nəsrədə sınañmışdı. O, Ağstafa dəmiryol orta məktəbini bitirdikdən sonra ADU-nun (indi BDU) fizika-riyaziyyat fakültəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olmuşdur. Fəlsəfə üzrə naməzədlilik dissertasiyası müdafiə etmiş (1958), dosent vəzifəsinə təyin edilmişdir. M.A.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun rektoru (1977-1987) olmuşdur. İsvəçrədə (1968), Almaniyyada (1970), Ruminiyyada (1972), Moskvada (1979) keçirilən beynəlxalq elmi konqreslərdə məruzə ilə çıxiş etmişdir. Böyük Britaniya və Almaniya Federativ Respublikasında (1978-1979) keçirilən sovet elmləri günlərinin iştirakçısı olmuşdur. Aslan Aslanovun estetika sahəsində dərin elmi axtarışları onu bu fənnin tanınmış tədqiqatçıları sırasına çıxarmışdır. Xüsusən "İncəsənət və tərbiyə" (1967) kitabı məşhur idi. A. Aslanovun bu kitab əsasında yazdığı doktorluq dissertasiyası fəlsəfi içtimaiyyətin yüksək elmi qiymətini qazanmışdır.

Filosof və içtimai xadim Aslan Aslanov düşüncəsi ilə zamanın ritmini dəyişən, sözü ilə cəmiyyətə yol göstərən nadir şəxsiyyətlərdən olmuşdur. Onun həyatı bir kitab kimi oxunur. Aslan müəllim içtimai fikir məkanına girəndə sanki ağır bir qapı açıldı: orada səslər susur, məna danışmağa başlayırdı. Alim-şair cəmiyyətin ağırlarını oxumağı, zamanın güzgüsündə insanın taleyini görməyi bacarırdı.

Aslan Aslanov cəmiyyəti bir canlı orqanızm kimi hiss edirdi. Hansı tərəfin ağırdığını, nəyin dəyişməye ehtiyacı olduğunu duyan bir şəxsiyyət idi. Onun çıxışları, yazıları, görüşləri təkcə analitik düşüncənin məhsulu deyildi, həm də səmimiyyətin, fədakarlığın, insanı özünə qaytaran bir ruhun ifadəsi idi.

Aslan müəllim həm də zamanının yadداşı - keçmiş unutmadan gələcəyi qurmaq istəyən bir düşüncə adamı idi. Onun sözündə tarix danişir, baxışında gələcək görünürdü. Müdrilikli sadə sözlərlə, mürəkkəb həqiqətləri aydın fikirlərlə çatdırmağı bacarırdı.

*Qurban göylərində saysız sayrişan,
Sonsuz ulduzların zər naxışına.*

*Pərişan Araz Kürə qarişan
Ana torpağının hər qarişına*

misraları ilk baxışda sadə bir təbiət təsviri kimi görünür. Lakin bu sətirlərin dərin qatlarına endikcə, müəllifin kainatla və torpaqla bağlı varoluş fəlsəfəsinin, mili yaddaşın və insan taleyinin kosmik ölçüdə dərk edilməsinin şahidi oluruq.

Aslan Aslanovun "qurban göylərində" ifadəsi, sadəcə, dini bir metafora deyil. O, min illerin inamının, xalqın öz taleyini göylərle bağlama ənənəsinin poetik təcəssümüdür. Buradakı "qurban" həm də fədakarlıq, insanın öz varlığını daha böyük bir dəyər uğrunda fəda etməsi deməkdir.

Bu göylərdə "saysız sayrişan" ulduzlar isə xalqın yaddaşı kimi əbədi işildən ruhları, tarix boyu torpaq uğrunda can və rənərlərin izlərini, bəşər varlığının sonsuzluğunu uzanan taleyini simvolizə edir. Şair burada insanın yer üzündəki ömrünü ulduzlarla birləşdirərək həm familiyi, həm də əbədiliyi bir an içinde yanaşı göstərir.

"Pərişan Araz" ifadəsi yüzillik ayrıqların, qurbətlərin, həsrətlərin poetik təsviridir. Son misra isə Aslanov poetikasının mərkəzidir.

Nəticə olaraq bu şeir yalnız təbiət təsviri deyil - xalq yaddaşının, torpaq sevgisinin, həsrətlərin, birliliyin və kosmik fəlsəfənin poetik harmoniyasıdır. Aslan Aslanov burada insanın iç dünyasını kainatla qovuşdurun bir poetik körpü yaradır və oxucunu həm özünə, həm də Vətənə daha dərin bir baxışa dəvət edir.

*Gəldim ki, boylanum gur bulaqlara,
Görüm qocalmışam, qocalmamışam.
Baxım qürur dolu yaşıl dağlara
Görüm ucalmışam, ucalmamışam.*

Sadəlik ən böyük müdriklikdir və böyük müdriklik də özünün sade izahını tapmalıdır. Ən gözəl harmoniya da elə bu vaxt yaranır. Şair səsi oxucu ürəyində öz əks -sədəsini tapır...

*Şeir müəllimim olmayıb mənim,
Bircə ustadım var - o da sevgidir.
Dünyada ən böyük eşqim - Vətənim,
Məni şair edən onun şövqüdür...*

Misal götürdürüyümüz "Olmayıb" adlı şeirin sonundakı iki misrani xüsusi qeyd etmək istərdik:

*Sərvət müəllimim olmayıb mənim.
Sərvətim - bir kiçik söz diyarımdır...*

Müellif digər bir şeirində yazır:
Önündə bir dəstə gül,
Üstündə şəh damcısı
Kirpiyimdə parlayır,
Sevincimdən göz yaşı.

Bu misralar ilk baxışda çox sadə, zərif bir duyğunu ifadə etə də, Aslan Aslanovun poetik təbiəti burada həm simvolik, həm də emosional qatlarla zəngin bir mənzərə yaradır. Şair duyğunu təmtəraqsız, səmimi, təbii təqdim edir. Lakin bu sadəlik arxasında dərin bir mənəvi hal dayanır.

Gül - Azərbaycan poeziyasında sevginin, gözəlliyin, ümidiñ ən qədim rəmzlərindən biridir. "Üstündə şəh damcısı" - təbiətin göz yaşı və saflıq rəmziidir. Şəh damcısı poetik baxımdan təbiətin öz göz yaşı, səhərin saflığı, həyatın ilk nəfəsi, paklığın işltısı kimi dərk olunur. Aslanovun şeirlərində şəhin olması duygunun təmizliyini göstərir.

Şeir üç mənbəli emosional bir tablo yaradır:

*Gül - gözəllik, təbiət, sevgi
Şəh - saflıq, təbiətin duyğusu
Göz yaşı - insanın öz duyğusunun ifadəsi...*

Bu üç hal birləşərək duyğunun təbiətdən insana, insandan poetik ifadəyə keçidiyi bir harmoniyani yaradır.

İstedadlı şair A. Aslanovun poeziyasında məhz təbiətin özündən, dumanlı dağlardan, meşələrdən, səhər-səhər kirimişcə puçurlayan ağaclarдан, narin-narin yanğın yağışlarından, mavi gözllü bulaqlardan, dan yerinin ilk şəfəqləri ilə işıqlanan şumlardan, otlaqlardan və insan qəlbinin incə çırçılıqlarından gələn təravətlə duyğuları hiss edirsən. Şair təbiəti, insanı həssaslıqla duyub ifadə etməyi bacarırdı. O, heç zaman mədhiyyəcilik etmirdi. Sadəlövh heyranlığına alude olmurdu. O, təbiəti həssas bir rəssam kimi duyurdu:

Keçdi gecə, ay dolandı, səma aydın, doğdu ülkem, Əsdi külək güzgü suya yarpaq atdı səhər-səhər. Silkindilər ağ ördəklər, göy göllərdə üzdiilər, bax, Ala gözlü nazlı qızlar saçlarına çəkdi daraq.

Təbiilik, zərif və sadəlik, aydınlıq, təbiət nüfuz etmək həssaslığı Aslan Aslanovun şeirinin gözəl xüsusiyyətlərindəndir. Onun dilində xalqdan gələn bir şirinlik vardi. Onda ürəyə yatmayan süni ifadəyə rast gəlmək çətindir.

*Azərbaycan dili anamın dili,
Nənəmin sevdiyi xananın dili,
Böyük Füzulinin, Vaqif, Vurğunun,
Elimin, obamin, komamın dili.*

və ya

*Əgər bütün lalələr yiğilsayıdı bir yerə,
Sahilləri görünməz qızıl ümman olardı.
Dağlar - onun dalğası, göylər - onun aynası,
Hər dağ üstə ağ bulud bir ərməğan olardı.*

Deyilənə görə, ömrün mənası müdriklikdə cəmləşir, onda öz tacını tapır. Aslan Aslanovun şeirlərində bu müdriklik aydın nəzərə çarpar. O, həyatda ən böyük mənanı yaratmaqdə duyur. Təbiətin qanunu öz hökmünü verəcək. Həyat davam edəcək, dünya yenə gözəlliklər yaradacaq.

*...Yerimdə bir ömür açacaq çiçək,
Dünya bir çiçək də gözəlləşəcək -*

deyən şairin şeirləri setir-setir, varaq-varaq oxunduqca yaşayacaq, var olacaq.

*Aynur ƏLİYEVA,
"Göy Qurşağı" jurnalının redaktoru*